

Hassân B. Sabit'in Hz. Peygamber İçin Söylediği Mersiyeler

Yrd.Doç.Dr.Faruk ÇİFTÇİ*

Özet

Bu makalede, Hassân b. Sâbit'in Hz Peygamber'in vefatı üzerine söylediği mersiyeler ele alınarak, özellikleri, Cahiliyye dönemi klasik kasideyle benzerlik ve farklılıkları değerlendirilecek ve mersiyelerin Türkçe'ye çevirilerine yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Hz Peygamber, Hassân b. Sâbit, mersiye, Cahiliyye dönemi, Arap edebiyatı

LAMENTS BY HASSÂN B. SABÎT ON THE PROPHET

Abstract: In this article, it is dealt with that the laments written by Hassân b. Sâbit who is renowned as the "poet of the Prophet" on the Prophet (p.b.o.h) and the laments are compared to qasidas written in pre-islamic period. In terms of similarities and diversities Laments and qasidas are examined and laments are translated into Turkish.

Key Words: The Prophet(p.b.o.h), Hassân b. Sâbit, Lament, Pre-Islamic Period, Arabic Literature

Ebu'l-Velîd Ebû Abdîrrahman Hassân b. Sâbit b. el-Munzir el-Hazrecî el-Ensârî (ö. 60/680?), Yemen'den Hicaz bölgesine göç etmiş ve Medine'de Evs kabilesiyle birlikte yaşayan Hazreç kabilesinin Neccar oğulları koluna mensuptur. Abdülmuttalib'in annesinin Neccâr oğullarından olması sebebiyle Hassân'ın Hz. Peygamberle soy yakınlığı bulunmaktadır.¹ Hassân, Peygamber'in doğumundan yaklaşık sekiz yıl önce Medine'de dünyaya gelmiş, eğlence ve içkiye meyilli kişiliğiyle, şeref saygınlığı yüksek bir ailede yetişmiştir.

Hassân'ın yetiştiği bu dönemde Hazreç ve Evs kabileleri arasında, düşmanlığı körükleyen kimi zaman da savaflara neden olan bir çekişme ve anlaşmazlık bulunmaktadır. Hassân da mücadelenin bir parçası olarak, Evs'e

* KSÜ İlahiyat Fakültesi Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı, f_ciftci@hotmail.com

¹ İbn Sellâm el-Cumahî, *Tabakâtu Fuhûli's-Şu'arâ'*, nşr., Mahmud Muhammed Şâkir, I-II, Kahire, 1974, I/215; Elmalı, Hüseyin, "*Hassân b. Sâbit*" TDVİA., İstanbul, 1997, XVI/399.

karşı kendi kabilesini öven ve şerefiyle övünen şiirler söylemiş ve şiirleri sayesinde şöhreti, Arap Yarımadasında geniş bir coğrafyaya yayılmıştır.

Saray şairi olarak da anılan Hassân, Müslüman olmadan önceki döneminde, Gassânî saraylarında bulunmuş ve Gassânî krallarına şiir kalitesi yüksek kabul edilen, kabilesiyle Gassânîler arasındaki yakınlıktan övüldüğü ve onların savaşlarını anlatan, methiyeler söylemiştir. Hassân, Gassânî sarayının yanı sıra Hire saraylarında da yaşamış ve Hire krallarını öven şiirler söylemiştir.

Müslüman olmadan önce aşk ve içki şairi olarak bilinen Hassân, İslam'ı kabul ettikten sonra², Medine'de Hz. Peygamber'e katılmış ve Cahiliye dönemi şiir temalarını bir tarafa bırakarak, şiir yeteneğini tamamen Hz. Peygamber'i övmeye ve düşmanlarını yermeye ayırmıştır. Şairu'n-nebi lakabı alan Ka'b b. Zuheyr (ö. 24/662) ve el-A'şa (ö. 8/629) Peygamber'i övmek için birer kaside yazmasına karşın, bu lakabı daha çok hak ettiği gözükten Hassân, methiyeleriyle, Peygamber'in Medine'deki bütün faaliyetlerini desteklemiş; onun her başarısını övmüş, savaşta ölen Müslümanlara yas tutmuş ve onlara ağıt söylemiştir³.

Peygamber, Medine'ye geldiğinde, Kureyş onu hicvetmiş, Peygamber de Abdullah b. Revâha'dan (ö. 8/629) onlara cevap vermesini istemiş, Abdullah b. Revâha hiciv şiirini söylemiş, ardından Peygamber, Ka'b b. Mâlik'e (ö. yak. 50/670) emir vermiş, o da Kureyş ile aralarındaki savaş konu aldığı bir şiir söylemiş, ardından da Hassân'dan hiciv söylemesini istemiş ve Hassân'ın Ebû Bekir'den Kureyş'in yerilebilecek eksikleri konusunda yardım alabileceğini belirtmiştir⁴. Bu ve benzeri durumlarda Peygamber'i, onu hicvedenlere ve hasımlarına karşı, şiirleriyle savunan ve onları susturma başarısı gösteren ve dilini işaret ederek, bunu bir kayaya vursam onu ikiye parçalar, bir kıla vursam tıraş eder⁵ diyen Hassân, canlılar arasında sadece insanın bilincinde olduğu ölümü de şiirlerine konu etmiş ve ölüm karşısındaki duygularını ve hissettiklerini edebi bir biçimde dile getirmiştir.

Bir kişiyi hayattayken anmaya, ona övgü dolu şiirler söylemeye medih (övgü), onun öldükten sonra anılmasına; kahramanlık, cömertlik, fazilet vb. özelliklerinden dolayı övgü dolu sözler söylenmesine, yiğitliğinin

² Yüz yirmi yıl yaşadığı belirtilen Hassân b. Sâbit altmışından sonra Müslüman olmuştur. Bak. el-Fâhûrî, Hannâ, *el-Câmi' fi Târihi'l-Edebi'l-'Arabî*, (el-edebu'l-kadîm), Beyrut, 1986, s. 413.

³ Goldziher, İ., *Klasik Arap Literatürü*, çev. Azmi Yüksel, Rahmi Er, İmaj Yayınları, Ankara, 1993, s. 33.

⁴ İbn Sellâm, I/217.

⁵ el-Câhız, Ebû Osmân 'Amr b. Bahr, *el-Beyân ve't-Tebyîn*, I-II, Dâr u Sa'b, Beyrut, 1968, I/48

sayılıp dökülmesine ve kaybindan duyulan üzüntü ve şaşkınlığın şiirle dile getirilmesine de mersiye (ağıt) denmektedir. Mersiye, bütün eski kültürlerde yaygın bir biçimde yer alan bir gelenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Ölen kişinin arkasından onun sosyal konumuna göre, hatırasını yad etmek üzere düzenlenen ağıt törenlerinin, basit ve sade yada görkemli bir şekilde icrası mümkün olduğu gibi, mersiyelerin de yalın ifadelerden oluşarlardan, sanatkarane söylenmiş ve bestelenerek belirli formlara sokulmuş olanlara kadar, değişik biçimlerde oluşması mümkündür. Bu durum, bir çok kültürde başlı başına bir ağıt edebiyatı ortaya çıkarmıştır.⁶

Böylece, klasik Arap kasidesinin bir türü olan mersiyede, kasidenin diğer türlerinden (medih ve hiciv gibi) biriyle aynı yapı ve formda olmadığı ve bu türlerde yer alan sevgiliden ayrılığın acısının dile getirildiği nesib bölümünün yerine kaderin acımasızlığından ve ölen kişiye duyulan üzüntü ve acıları konu alan, daha sonra da ölüye ağıt yakan bir başka deyişle ölüyü metheden ifadeler bulunduğu görülmektedir..

Hiciv ve medih türünün usta şairi Hassân da hayattayken İslam Peygamber'ini ve Müslümanları methettiği gibi, vefatlarından sonra da Peygamber'e, Hz. Ömer'e, Hz. Osman'a, Hz. Hamza'ya, Ca'fer b. Ebî Tâlib'e, kendi kızına, Mute'de ve Bi'ru Ma'ûne'de şehit edilenlere müteaddit mersiyeler söylemiştir.

Diğer muhadram şairler gibi, şiirlerinde Cahiliyye ve İslami döneme ait iki şiir özelliğini yansıtan Hassân'ın, İslami dönemdeki şiirlerinde, Kur'an'ın, hadislerin ve İslam inancının büyük izleri görülmekte ve bu nedenle de Arap edebiyat tarihçileri tarafından Hassân'ın şiirlerinin yumuşadığı değerlendirilmeleri yapılmaktadır. Bu çerçevede, el-Asma'î, (ö. 216/831) şiirin yolunun iyiliğe uğradığında şiirin yumuşadığını ve Hassân'ın şiirlerinin Cahiliyye'de ve İslam'dan sonra da değerini koruduğunu belirtmekte ve şairin şiirinin, Hz. Peygamber', Hz. Hamza' ve Ca'fer b. Ebî Tâlib için söylediği mersiyelerle hayır kapsından içeri girdiğine ve şiirinin yumuşadığına işaret etmektedir⁷. Hassân'ın, kimi mersiyelerinde diğer şiirlerinde gösterdiği dil ustalığını gösteremediği ve nitekim Mut'im b. 'Adiyy için söylediği mersiyenin de bu türden olup, Araplar nezdinde yüksek kalitede bir şiir olmadığı tespiti yapılmıştır⁸.

⁶ Blachere, Regis, *Târîhu'l-Edebi'l-Arabi*, çev. İbrahim el-Kiyânî, Dâru'l-fikri'l-mu'âsir, Beyrut, 1998, s. 426.

⁷ el-Merzubânî, Muhammed b. 'İmrân b. Mûsâ, *el-Muvaşşah Me'âhizu'l-'Ulemâ 'alaş-Şu'arâ fi 'İddeti Envâ min Sınâ'ati's-Şi'r*, nşr. Ali Muhammed el-Becâvî, Kahire, tsz. s. 71, 76.

⁸ el-Merzubânî, a.g.e, s. 71.

Hassân b. Sâbit'in Hz Peygamber'e Söylediği Mersiye'nin Özelliği

Yaklaşık yüz yirmi yıllık ömrünün yarısını Cahiliye döneminin adet ve gelenekleri içinde geçiren Hassân'nın şiir tarzının oluşmasında, Cahiliye dönemi klasik kaside üslup ve motiflerinin etkili olması tabii bir durumdur. Onun Hz. Peygamber için söylediği mersiye, bu açıdan değerlendirildiğinde, şairin Müslüman olduğu dönem içerisinde de, şiir üslubu üzerindeki Cahiliye dönemi klasik kaside tarzının tesirinin devam ettiği ve şairin, eski üslupla yeni temaları şiirine konu ettiği görülmektedir.

Hassân'ın Peygamber için söylediği mersiye de, bu çerçevede değerlendirilebilir. Nitekim onun, İmru'u'l-Kays, (ö. yak. 540) Tarafa, (543-569) 'Antara, (ö. yak. 615) Zuheyr b. Ebî Sulmâ (ö. yak. 627) ve Lebîd (ö. 41/661) gibi Cahiliye şairlerinin kasidelerinde görülen, sevgilinin terk ettiği yerlerin ve oraların ıssızlığının konu edildiği bölümlerin, üslup ve ifade biçimleri bakımından, etkisinde kaldığı anlaşılmaktadır. Zira Hassân, konusu gereği, normal bir kasideden farklı olması beklenen mersiyesine, terk edilen diyarlar karşısında hissedilen duyguların dile getirildiği bölümlere benzeyen bir bölümle başlamış ve Peygamber'in aralarından ayrılışının ardından, geride kalan eşyalar ve izleri tasvir etmeye çalışmıştır.

İfade etmeye çalıştığımız bu durum, birkaç örnekle daha iyi ortaya koyulabilir. Yukarıda zikrettiğimiz gibi, sevgilinin terk ettiği diyarların tanınması ve tasviri, ele alacağımız örneklerden birisidir. Meşhur muallaka şairlerinden, Zuheyr ve 'Antara, şiirlerinde, kabilesinin göçüyle ayrılıp giden sevgilisinin terk ettiği yerlerdeki izlerinin, zamanla silinip gitmesi nedeniyle, eski günlerini anmak için geldiği bu mekanda, gerideki kalıntıları seçip tanımlarını konu etmekte ve bu durumu, benzer kişilerle dile getirmektedirler. Zuheyr, muallakasına, sevgilisi Ümmüevfa'nın terk ettiği yerlerdeki izleri tanıma çabasını ifadeyle başlamakta ve bu mekanda silinmeye yüz tutmuş izleri, kollara yapılan döğmelerin silinmeye yüz tutmasından sonra yenilenmesine benzeterek, bu izlerin yağmur, sel ve rüzgarların yardımıyla yeniden canlanmasını ve hatıralarını canlandırmasını tasvir etmektedir. Şiirin dördüncü beytinde bu durumu *الدار عرفت* klişesiyle ortaya koymuş ve⁹;

وَقَفْتُ بِهَا مِنْ بَعْدِ عِشْرِينَ حِجَّةً فَلَأَيًّا عَرَفْتُ الدَّارَ بَعْدَ تَوَهُّمٍ

“Yirmi yıl geçtikten sonra orada durdum ve birçok tereddütten son-

⁹ ez-Zevzenî, Ebû 'Abdillâh el-Huseyn b. Ahmed b. el-Huseyn, *Şerhu'l-Mu'allakâti's-Seb'*, thk. M. Muhyeddin 'Abdulhamid, Mısır, s. 140; Mehmet Fehmi, *Târihi Edebiyat-ı Arabiyye -Cahiliye Devri-* İstanbul, 1918, s. 709; Günaltay Şemsettin, *Yedi Aski*, MEB yay., İstanbul, 1985, s. 54.

ra güçlkle evini seçebildim.”

şeklinde dile getirmiştir. Altıncı beyitte de فَلَمَّا عَرَفْتُ الدَّارَ قُلْتُ لِرَبِّعِهَا şeklinde ifade edilmiştir.¹⁰

‘Antara da bu konuyu, muallakasının başlangıç beytinde ele almış ve şiirinde aynı klişeyi bir soru edatı ekleyerek kullanmıştır¹¹

أَمْ هَلْ عَرَفْتَ الدَّارَ بَعْدَ تَوَهُّمٍ

“Yoksa sen, biraz durakladıktan sonra evinin izlerini seçebildin mi?”

Hassân b. Sâbit de, Peygamber’in aralarından ayrılmasını müteakip, evinde ondan geriye kalan izleri tanımaya çalışarak, Peygamberle birlikte yaşadıklarını hatırlamaya çalışmakta ve hatırladıklarını ifade ederken de benzer klişeyi, birinci mersiyesinin giriş bölümündeki altıncı beyitte kullanmaktadır. Şair, bu duygularını aşağıdaki ifadelerle dile getirmektedir¹²

عَرَفْتُ بِهَا رَسْمَ الرِّسُولِ وَعَهْدَهُ وَقَبْرًا بِهِ وَارَاهُ فِي التُّرْبِ مُلْحَدٌ

“Orada, Peygamber’in hayalini ve onunla birlikte geçirilen zamanı ve onu toprağın altına gizleyen acımasız kabri tanıdım.”

Yine Cahiliyye şairlerinin şiirlerinde konu ettikleri, kaybedilenlerden geride kalan *izlerin yok olması* (عَفَا الرَّسْمُ) teması ortak klişeler kullanılarak dile getirilmektedir. Dönemin en ünlü şairi İmru’u’l-Kays, muallakasının ikinci beytinde bu duygularını dile getirmiştir¹³:

فَنُوضِحَ ، وَالْمِقْرَآةَ لَمْ يَعْفُ رَسْمُهَا لِمَا نَسَجْتَهَا مِنْ جَنُوبٍ وَشَمَالٍ

“Tudih’dan Mirkat’a kadar olan yerler üzerindeki izler henüz ortadan kalkmamıştır; güney rüzgarının kapattığı izleri, kuzey rüzgarı tekrar dokumaktadır.”

Lebid’in muallakasına göz attığımızda, şiire benzer bir ifade tarzıyla başladığına tanık olmaktayız. Şair, duygularını, şöyle dile getirmiştir¹⁴:

عَفَتِ الدِّيَارُ ، مَحَلُّهَا فَمَقَامُهَا بِيَمِينِي ؛ تَأْبَدَ عَوْلُهَا فَرَجَامُهَا

“Minadaki diyarın geçici ve uzun süreli oturulan yerlerinde izler silinmiştir, oranın Gavl ve Ricam’ı birer vahşet yatağı olmuştur.”

¹⁰ ez-Zevzenî, a.g.e., 142.

¹¹ ez-Zevzenî, a.g.e., s. 268; Mehmet Fehmi, a.g.e. s. 804; Günaltay, a.g.e., s. 101.

¹² Hassân b. Sâbit, *Dîvân*, nşr. Yûsuf ‘Îd, Dâru’l-ciyl, Beyrut, 1992, s. 93

¹³ ez-Zevzenî, a.g.e., s. 5; Mehmet Fehmi, a.g.e., s. 619; Günaltay, a.g.e., s. 18.

¹⁴ ez-Zevzenî, a.g.e., s. 176; Mehmet Fehmi, a.g.e., s. 737; Günaltay, a.g.e., s. 66

Hassân, mersiyesinin başlangıcında, aynı temayı iki ayrı beyitte dile getirmiş, ancak, bu temayı sadece عَفَا الرَّسْمُ veya عَفَتِ الدِّيَارُ fiil kalıplarıyla işlemekle yetinmemiş, aynı anlamları taşıyan, انْمَحَتِ الْآيَاتُ , تَهَمَّدُ ve طَمَسَتِ الْمَعَالِمُ ifade kalıplarını da kullanarak anlatımına bir zenginlik katmaya çalışmıştır. Mersiyenin ilk bölümüne bakıldığında, anlatımına zenginlik katan bu ifadelerin şiirin ilk altı beytine tamamen hakim olduğu ve Peygamber'den geriye kalan izlerin henüz tazeliğini koruduğu fikrinin güçlü biçimde işlendiği görülmektedir.

Yine Hassân'ın, "iz" ve "işaret" anlamında الرِّسْمُ , البَلَى , الآيُ , الِآيَاتُ ve الْمَعَالِمُ kelimelerini kullanarak anlatım zenginliğini desteklediği gözükmektedir.

Yukarıda örneklerini sunduğumuz, şiirlere baktığımızda, ister Cahiliyye şairleri olsun, isterse Hassân olsun, şiirlerin konu ve temalarının farklılığına karşın, her iki tür şiirlerin de ortak özellikleri olduğunu gözlemleyebiliyoruz. Bu özellik, ister İmru'u'l-Kays, Lebîd, 'Antara gibi sevdiği kızdan ayrılmış şair olsun, isterse, Hassân gibi İslam toplumunun büyük bir bağlılıkla sevdiği Peygamber'den ayrılmış olsun, ayrıldıkları kişilerin yaşadıkları yerlerde bıraktıkları, kimi kaybolmuş, kimi kaybolmak üzere olan izler sayesinde geçmişi hatırlama ve o günleri anmaya dayalı bir üslubun kullanılmasıdır. Bir diğer husus da, Hassân ve diğer şairlerin ele aldıkları konular her ne kadar farklı olsa da, ayrılığın ve onun insanlara verdiği acı ve hüznün, toplum ve onların sözcüleri olan şairler üzerinde bıraktıkları etkilerin ortaklık göstermesidir. Ki bu duygular, benzer klişe ve ifadeleri kullanmayı beraberinde getirmiştir.

Hassân'ın mersiyesinde, biçim olarak çok kopmadığı Cahiliyye şiir üslubunun yansımalarının yanı sıra, İslamı kabulden sonraki dönemdeki şiir anlayışının yansımalarını ve anlayış değişiminin izlerini de görmek mümkündür. Hassân'daki bu değişimin temelini, ona yöneltilen İslam'a girdikten sonra şiirin yumuşadığı ve dinamizmini kaybettiği biçimindeki eleştiriye, verdiği cevap ortaya koymaktadır: "İslam yalanı engelliyor veya yasaklıyor; şiiri ise yalan süslüyor. Yani şiiri güzelleştirmek tasvirde aşırıya kaçmak ya da gerçek olmayan şeylerle süslemekle mümkündür: bütün bunlar ise yalandır."¹⁵

Hassân'ın sahip olduğu bu şiir anlayışı, Cahiliyye şiiriyle ortak bir temayı işlerken kendini göstermektedir. Ayrılanların ardından göz yaş dökme teması bu konuya iyi bir örnektir. İmru'u'l-Kays şiirinde ayrılığın acısıyla göz yaş döküşünü tasvir ederken, gözüne sanki Ebu Cehil karpuzu sıkıl-

¹⁵ Cevâd Ali, el-Mufasssal fi Târihi'l-'Arab Kable'l-İslâm, 2. baskı, 1993, IX/730

mış gibi gözlerinden yaşlar boşandığını belirtmekte ve abartılı bir biçimde, şiirin ilerleyen bölümünde ise içine düştüğü bu sıkıntıdan kurtulmanın göz yaşı dökmekte olduğunu, yaşlarınsa göğsünden akarak ta kılıcının sırtını ıslatacak kadar çok olduğunu tasvir etmektedir. Aynı konuyu, Hz. Peygamber'in vefatının ardından dile getiren Hassân ise, toplumları için bir ışık ve yol göstericinin kaybından dolayı ağlayan göz ve kirpiklerin bahtiyarlık içinde olduğunu ifade etmektedir. Bekli de İslam inancının kazandırdığı Allah rızası için yaş döken gözlerin cehennemde yanmayacağı anlayışıyla, Peygamber için yaş döken gözlerin de ateşte yanmayacağı anlayışını ima etmektedir. Şair, yine sadece kendinin göz yaşı dökmediğini, bütün insanların üzüntülerini göz yaşlarıyla ifade ettiklerini ve buna meleklerin de katıldığını, kendisinin ise ağlamaktan göz yaşlarının kurduğunu dile getirmektedir.¹⁶

Hassan'ın Hz. Peygamber için söylediği beş mersiyede, yukarıda belirtilen ortak hususların yanı sıra, Hz. Peygamber'i konu alan ve şairin, onun hakkındaki duygularını dile getiren beyitler yer almaktadır. Ki şair bu beyitlerde, Peygamber'in, Müslümanlar için bir hidayet rehberi, yollarını aydınlatan bir ışık, vahyin, ilmin ve merhametin kaynağı, musibet ve belalardan koruyan, doğruluğun yol göstericisi, kusurları bağışlayan, özürleri kabul eden, insanlara şefkat ve merhamet kanatlarını geren, cömert, sözüne sadık, güvenilen ve daha bir çok güzel ahlak sahibi bir kişi olduğunu çok samimi ifadelerle dile getirmiş ve onunla birlikte bütün güzelliklerin toprağa gömüldüğünü ve insanların artık bunlardan mahrum kalacaklarını belirtmiştir. Yine şair, dini ahlaki motiflerin yanı sıra Cahiliye toplumunda yaygın olan, atalarının şeref ve saygınlığı motifini beyitlerin arasına yerleştirmiştir. Hassân, birinci Mersiyesinde, Kur'an'da ifadesini bulan İslam'ın artık tamamlanmış bir din olduğunu ve Allah'ın Müslümanlar üzerindeki nimetini tamamladığı mesajını şiirine taşımıştır. Bunu 43. beyitte şöyle dile getirmektedir: "Onun ayrılmasıyla, artık geride gizli bir bilgi, çürütülmüş bir görüş kalmadan, Müslümanların vasiyeti sona erdi"

Birinci mersiyesinin sonunda şair, ahirette Peygamberle komşu olmayı umduğunu ve o günün gelmesini beklediğini söyleyerek, bütün Müslümanların ortak duygularını dile getirmektedir.

İkinci mersiyeye göz atıldığında ise şairin, Peygamber'in vefatının ardından duyduğu acının yansımalarının daha belirgin biçimde ortaya çıktığı görülebilir. İlk mersiyede daha çok klasik kaside formatına uygun olma ça-

¹⁶ Şairin bu ifadeleri için, makalemizin ileri bölümünde yer alan I. Mersiyedeki 5, 11, 17, 33 nolu beyitlere ve II. Mersiyedeki 1 ve 13 nolu beyitlere bakınız.

bası gözlenirken, ikincisinde daha içten ve samimi kişisel duygulara rastlanmaktadır. 3. beyitteki “keşke senden önce Medine mezarlığına gömülseydim”, 5. beyitte “keşke doğmasaydım”, 6. beyitte “artık Medine’de oturmam, keşke zehir içseydim” ifadeleri, 7. beyitte, Allah’ın hemen onun da canını alması isteği, 8. beyitte artık kıyametin kopması ve Peygamberle karşılaşma isteği gibi konular, Hassân’ın Peygamber’i yitirmesi karşısında duyduğu samimi hislerin ve hüznün şiire yansması olarak değerlendirilebilir. Birinciye göre daha kısa olan bu mersiyede, bulunması beklenen bir çok ögeyi daha fazla yansıtmış gözükmektedir. Nitekim 13. beyitte şairin, hayatı boyunca duyduğu ağrıların hiçbirinin, Hz Peygamber için söylenen ağrılar kadar etkileyip ağlatmadığını belirtmesi, Peygamber’in aralarından ayrılmasının bir toplumu nasıl derinden etkileyip, hüzne boğduğunu yansıtmayı bakımından kayda değerdir. Yine bu mersiyede öne çıkan iki özellik gözükmektedir. Birincisi, Medineli olan şairin, Peygamber’e, Mekkelilerden daha ziyade sahip çıkması ve Peygamber’in annesinin Medineli Neccar oğullarından olması ve kabrinin yine orada bulunmasının onurunun kendilerine ait olduğunun vurgusudur. Ki bu durum, İslam’ın gelişiyile ortadan kaldırılmaya çalışılan ancak yok edilemeyen asabiyet anlayışının hala var olduğunu göstermektedir. Bu durum 16. beyitte şöyle dile getirilmektedir. “Onu biz dünyaya getirdik ve kabri de bizdedir ve şüphesiz nimetinin fazileti de aramızdadır”. Bir diğer husus da 19. beyitte, Medineli Hıristiyan ve Yahudilerin, Müslümanlar Peygamberlerini kaybetmenin acı ve hüznünü yaşarlarken, sevinç içinde olduklarının konu edilmesidir.

Üçüncü ve dördüncü mersiyede, genellikle ilk iki mersiyede işlenen Peygamber’in güzel ahlakı ve bunların yitirilmesi gibi konular tekrar edilmektedir. Ancak, üçüncü mersiyedeki 6. beyitte şair, “Ben bir nehirdeydim, şimdi susuz kalmış biri gibi ortalıkta kalakaldım” diyerek, aralarından ayrılan bir değer yokluğuyla kendilerini nasıl bir ortamın beklediğini güçlü bir benzetmeyle ortaya koymuştur. Nitekim Peygamber sonrası İslam tarihini incelediğimizde bu beyitlerin neler anlattığını daha iyi görebiliyoruz. Dördüncü mersiyede öne çıkan bir özellik de, ölümün bir kader olduğu ve buna karşı gelinemeyeceği biçimindeki İslam anlayışının vurgulanmasıyla birlikte, artık onsuz bir hayatın da anlamsızlığının dile getirilmesidir.

İki beyitlik son mersiyesi belki de şairin diğer mersiyelerinde söylemeye çalıştığı tüm düşüncesinin özetidir. “Peygamber bu toplumun göz bebeğidir ve toplum göz bebeğini yitirmiştir.”

SONUÇ

Sonuç olarak Hassân b. Sâbit, bir medih ve hiciv şairi olmakla birlikte, düşmanlarına karşı etkili hicivleriyle desteklediği Peygamber'in vefatı karşısında duyduğu acı ve hüznünü hem kendi adına hem de Müslümanlar adına şiir diline aktarmıştır. Bu görevi yerine getirirken de özellikle birinci mersiyesinde klasik kasidenin üslup ve biçiminden yararlanarak, bu şiirlerde sıkça görülen klişelerden istifade etmiştir. Bununla birlikte şair, ana gaye olan Peygamber'in vefatından duyulan hüznü, kaybettikleri kişinin üstün niteliklerini tasvir ve onun kaybıyla neler kaybettikleri olgusunu, yeni dini anlayışın da etkisiyle başarılı bir biçimde dile getirmiştir. Mersiye'nin değeri biraz da, mersiyeye konu olanın değerinden kaynaklanmaktadır.

Çalışmamızın bu bölümünde, Hassân b. Sabit'in mersiyelerini ve Türkçe çevirilerini sunacağız.

I. MERSİYE

Hassân b. Sâbit'in bu mersiyesi 46 beyit olup ,(Tavil)bahrindedir:¹⁷

1- بِطَيْبَةِ رَسْمٍ لِلرَّسُولِ وَمَعَهْدُ	مُنِيرٌ ، و قد تَعَفُو الرِسْمُ وَتَهَمَدُ
2- وَلَا تَنَمَحَى الْآيَاتُ مِنْ دَارِ حُرْمَةٍ	بِهَا مَنِيرٌ الْهَادِي الَّذِي كَانَ يَصْعَدُ
3- وَوَأَضْحَ آيَاتٍ ، وَبَاقِي مَعَالِمٍ	وَرَبَّعَ لَهُ فِيهِ مُصَلَّى وَمَسْجِدُ
4- بِهَا حُجَرَاتٌ كَانَ يَنْزِلُ وَسَطَهَا	مِنَ اللَّهِ نَوْرٌ يُسْتَضَاءُ ، وَيُوقَدُ
5- مَعَالِمٌ لَمْ تُطْمَسْ عَلَى الْعَهْدِ أَيُّهَا	أَتَاهَا الْبَلَى ، فَلَايُ مِنْهَا تَجَدَّدُ
6- عَرَفْتُ بِهَا رَسْمَ الرِّسُولِ وَعَهْدَهُ	وَقَبْرًا بِهِ وَارَاهُ فِي التُّرْبِ مُلْجِدُ
7- ظَلَلْتُ بِهَا أَبْكَى الرَّسُولِ ، فَأَسْعَدْتُ	عُيُونَ ، وَمِثْلَاهَا مِنَ الْجَفْنِ تُسْعِدُ
8- تَذَكَّرُ آلَاءَ الرِّسُولِ ، وَمَا أَرَى	لَهَا مُحْصِيًّا نَفْسِي ، فَنَفْسِي تَبْلُدُ
9- مُفَجَّعَةٌ قَدْ شَفَّهَا فَقَدْ أَحْمَدُ ،	فَظَلَّتْ لآلَاءِ الرِّسُولِ تُعَدُّ
10- وَمَا بَلَغَتْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ عَشِيرَهُ	وَلَكِنَّ نَفْسِي بَعْضَ مَا فِيهِ تَحْمَدُ
11- أَطَالَتْ وَقُوفًا تَذْرِفُ الْعَيْنُ جُهْدَهَا	عَلَى طَلَلِ الْقَبْرِ الَّذِي فِيهِ أَحْمَدُ
12- فَبُورِكَتْ ، يَا قَبْرَ الرِّسُولِ ، وَبُورِكَتْ	بِلَادُ نَوَى فِيهَا الرَّشِيدُ الْمُسَدَّدُ
13- وَبُورِكَتْ لِحْدُ مِنْكَ ضَمْنًا طَيِّبًا	عَلَيْهِ بِنَاءٌ مِنْ صَفِيحٍ ، مُنْصَدُّ
14- تَهِيلُ عَلَيْهِ التُّرْبُ أَيْدٍ وَأَعْيُنُ	عَلَيْهِ ، وَقَدْ غَارَتْ بِذَلِكَ أَسْعَدُ

¹⁷ Dîvânü Hassân b. Sâbit, s. 93.

- 15- لَقَدْ غَيَّبُوا جِلْمًا وَّ عِلْمًا وَّرَحْمَةً
 16- وراحوا بَحْرُنِ لَيْسَ فِيهِمْ نَبِيَّهُمْ
 17- يُبْكُونَ مِنْ تَبْكِي السَّمَاوَاتِ يَوْمَهُ
 18- وَهَلْ عَدَلْتُ يَوْمًا لَيْسَ رَزِيَّةُ هَالِكِ
 19- تَقَطَّعَ فِيهِ مَنَزَلُ الْوَحْيِ عَنْهُمْ
 20- يَدُلُّ عَلَى الرَّحْمَنِ مَنْ يَفْتَدِي بِهِ،
 21- إِمَامٌ لَهُمْ يَهْدِيهِمُ الْحَقَّ جَاهِدًا
 22- عَفُوٌّ عَنِ الزَّلَّاتِ ، يَقْبَلُ عُذْرَهُمْ،
 23- وَإِنْ نَابَ أَمْرٌ لَمْ يَقَوْمُوا بِحَمَلِهِ،
 24- فَبَيْنَا هُمْ فِي نِعْمَةِ اللَّهِ بَيْنَهُمْ
 25- عَزِيزٌ عَلَيْهِ أَنْ يَحِيدُوا عَنِ الْهُدَى
 26- عَطُوفٌ عَلَيْهِمْ ، لَا يُنْتَنِي جَنَاحَهُ
 27- فَبَيْنَا هُمْ فِي ذَلِكَ النُّورِ، إِذْ غَدَا
 28- فَأَصْبَحَ مُحَمَّدًا إِلَى اللَّهِ رَاجِعًا
 29- وَأَمْسَتْ بِلَادُ الْحَرَمِ وَحَشَا بَقَاعُهَا
 30- قِفَارًا سِوَى مَعْمُورَةِ اللَّحْدِ ضَافَهَا
 31- وَمَسْجِدُهُ ، فَالْمَوْحِشَاتُ لِفَقْدِهِ
 32- وَبِالْحِمْرَةِ الْكَبْرَى لَهُ تَمَّ أَوْحِشَتْ
 33- فَبِكِّي رَسُولَ اللَّهِ يَا عَيْنُ عِبْرَةٍ
 34- وَ مَا لَكَ لَا تَبْكِينَ ذَا النِّعْمَةِ الَّتِي
 35- فَجُودِي عَايَهُ بِالْدمُوعِ وَ أَغْوِي
 36- وَمَا فَقَدَ الْمَاضُونَ مِثْلَ مُحَمَّدٍ
 37- أَعْفَى وَأَوْفَى ذِمَّةً بَعْدَ ذِمَّةٍ
 38- وَأَبْذَلَ مِنْهُ لِلطَّرِيفِ وَتَالِدٍ
 39- وَأَكْرَمَ حَيًّا فِي الْبُيُوتِ ، إِذَا انْتَمَى
 40- وَأَمْنَعَ ذُرُوتِ ، وَأَثْبَتَ فِي الْعُلَى
 41- وَأَثْبَتَ فَرْعًا فِي الْفُرُوعِ وَمَنْبِنًا
- عَشِيَّةَ عَلْوُهُ الثَّرَى ، لَا يُوسَدُ
 وَقَدْ وَهَتَتْ مِنْهُمْ ظُهُورًا ، وَأَعْضُدُ
 وَمَنْ قَدْ بَكَتَهُ الْأَرْضُ فَالنَّاسُ أَكْمَدُ
 رَزِيَّةَ يَوْمٍ مَاتَ فِيهِ مُحَمَّدُ
 وَقَدْ كَانَ ذَا نُورٍ ، يَغُورُ وَيُنْجِدُ
 وَ يُنْقِذُ مِنْ هَوْلِ الْحَزَايَا وَيُرْشِدُ
 مُعَلِّمٌ صَدَقَ ، إِنْ تُطِيعُوهُ يَسْعَدُوا
 وَإِنْ يُحْسِنُوا ، فَاللَّهُ بِالْخَيْرِ أَجْوَدُ
 فَمَنْ عِنْدَهُ تَسِيرٌ مَا يَتَشَدَّدُ
 دَلِيلٌ بِهِ نَهَجُ الطَّرِيقَةِ يُقْصَدُ
 حَرِيصٌ عَلَى أَنْ يَسْتَقِيمُوا وَيَهْتَدُوا
 إِلَى كَنْفٍ يَخْنُو عَلَيْهِمْ وَ يَمْهَدُ
 إِلَى نُورِهِمْ سَهْمٌ مِنَ الْمَوْتِ مُقْصَدُ
 يُبْكِيهِ جَفْنُ الْمُرْسَلَاتِ وَيَحْمَدُ
 لِعَيْبَةٍ مَا كَانَتْ مِنَ الْوَحْيِ تَعْهَدُ
 فَفَقِيدٌ ، يُبْكِيهِ بِلَاطٍ وَ غَرْقَدُ
 خَلَاءٌ لَهُ فِيهِ مَقَامٌ وَ مَعْقَدُ
 دِيَارٍ ، وَعَرَصَاتٌ ، وَرَبْعٌ ، وَمَوْلِدُ
 وَلَا أَعْرِفَنَّكَ الدَّهْرَ دَمْعَكَ يَجْمَدُ
 عَلَى النَّاسِ مِنْهَا سَابِغٌ يَتَّعَمَدُ
 لِفَقْدِ الَّذِي لَا مِثْلَهُ الدَّهْرُ يُوجَدُ
 وَلَا مِثْلَهُ ، حَتَّى الْقِيَامَةِ ، يُفْقَدُ
 وَأَقْرَبَ مِنْهُ نَائِلًا ، لَا يُنْكَدُ
 إِذَا ضَنَّ مَعْطَاءٌ بِمَا كَانَ يُتْلَدُ
 وَأَكْرَمَ جَدًّا أَبْطَحِيًّا يُسْوَدُ
 دَعَائِمَ عِزٍّ شَاهِقَاتٍ تُشَيِّدُ
 وَعُودًا غَدَاةَ الْمُرْنِ ، فَالْعُودُ أَعْيَدُ

- 42- رَبَّاهَ وَلِيداً ، فَاسْتَتَمَّ تَمَامَهُ عَلَى أَكْرَمِ الْخَيْرَاتِ ، رَبُّ مُمَجَّدُ
- 43- تَنَاهَتْ وَصَاةُ الْمُسْلِمِينَ بِكَفِّهِ فَلَا الْعِلْمُ مَحْبُوسٌ ، وَلَا الرَّأْيُ يُفْنَدُ
- 44- أَقُولُ ، وَلَا يُلْفَى لِقَوْلِي عَائِبٌ مِنْ النَّاسِ ، إِلَّا عَازِبُ الْعَقْلِ مُبْعَدُ
- 45- وَلَيْسَ هَوَائِ نَازِعاً عَنْ تَنَائِهِ لَعَلِّي بِهِ فِي جَنَّةِ الْخُلْدِ أَخْلُدُ
- 46- مَعَ الْمُصْطَفَى أَرْجُو بِذَاكَ حِوَارُهُ وَفِي نَيْلِ ذَاكَ الْيَوْمِ أَسْعَى وَأَجْهَدُ

1. Taybe'de¹⁸, Peygamber'in izi ve ışık saçan toplanma yeri bulunmaktadır; izler silinip yok olabilir.
2. (ancak) Önderin üzerine çıktığı minberin bulunduğu şeref ve saygı evinin izleri asla yok olmaz,
3. Açık izler ve işaretler; Peygamber'in namazgah ve mescidinin bulunduğu ashabıyla toplandığı evinin bir köşesi, bunlar da yok olmaz.
4. Orada, ortasına, Allah katından, kendisiyle yol bulunan bir nurun indiği odalar bulunmaktadır
5. Üzerinden zaman geçmesine rağmen silinmemiş izler vardır; zamanla yıpranmış ancak geri kalan izleri onu hatırlatmaktadır.
6. Orada (Taybe), Peygamber'in hayalini ve onunla birlikte geçirilen zamanı ve onu toprağın altına gizleyen acımasız kabri tanıdım.
7. Orada durup Peygamber'e gözyaşı döktüm, ne mutlu onun için gözyaşı döken gözlere ve kirpiklere
8. Peygamber'in iyiliklerini hatırlıyorum, kendimi onları sayacak gibi görmüyorum, şaşırdım kaldım.
9. Ahmed'in kaybının acısına rağmen, (yüreğim) Peygamber'in yaptıklarını sayıp durdu.
10. Topluluğun içindeki herkes görevini yerine getirmektedir, ancak bana düşen ise gördüklerine şükretmektir
11. Uzun süre ayakta dururken, Ahmed'in bulunduğu kabrin üzerine gözyaşları sel olup akıyordu.
12. Ne mübareksin ey Resulullah'ın kabri, sen de mübarek kılındın içinde Allah'ın desteklediği Peygamberin bulunduğu toprak!
13. Üzerinde lahit taşı dizili, içinde iyi insanı barındıran mezar, sen ne mübareksin!
14. Eller üzerine toprak döküyorken, gözler ona dikili kaldı, böylece toprağa

¹⁸ Medine'de Peygamber'in yaşadığı bölgenin adı

90 ▪ Hassan b. Sabit'in Hz. Peygambere Mersiyesi

(onunla birlikte) mutluluklar da gömüldü

15. Yumuşak başlılığı, ilmi ve merhameti kaybettiler, yastıksız, toprağın örttüğü bir akşamda.
16. Aralarında Peygamberleri olmadan, kolları ve belleri bitkin düşmüş bir halde, hüznle kala kaldılar.
17. O gün gözyaşı döktükçe gökyüzünü de ağlattılar, kendisine toprağın ağladığı kimse için insanlar, daha çok üzülmeli, ağlamalı
18. Herhangi birinin öldüğü günün sıkıntılarıyla, Hz. Peygamber'in öldüğü günün sıkıntısı birbirine denk midir?
19. O gün aralarından vahyin kaynağını yitiriyorlar ki o, yükseklere inip çıkan bir nura sahipti.
20. O, kendine uyanı rahmana götürür, belaların felaketinden korur ve doğruya iletir.
21. O, arkadaşlarını büyük bir çabayla hakka ulaştıran bir rehber ve dürüstlüğü öğretmenidir, eğer ona itaat ederlerse mutlu olurlar.
22. Kusurları affeden, özürlerini kabul edendir. Eğer iyilik ederlerse, Allah, iyilik edenlerin en cömertidir.
23. Eğer başlarına bir felaket geldiğinde bu durumda O'na hamd etmeliler, zira felaket ne olursa olsun bunu kolaylaştıran yine odur!
24. Allah'ın verdiği nimetin içindeyken bu onun varlığına delildir. Onun yoluyla ancak maksada varılır.
25. İnsanların doğru yoldan ayrılması ona çok zor gelmekte ve onları doğru yola ve hidayete götürmeye özen göstermektedir.
26. Onlara karşı müşfikdir, rahmet kanatlarını onlara sermeyi esirgemez.
27. Onlar bu nurun içinde iken, nurlarına bir ölüm oku isabet etti.
28. Sabah vaktinde şükrederek Allah'a kavuştu, melekler, Peygamber'e gözyaşı döktüler (yas tuttular) ve ona dua ettiler.
29. Mekke kenti, ıssız bir yer olarak (yalnız, tek başına) akşamladı, vahyin mekanı olması özelliğini kaybettiği için
30. Mezar taşı ve Medine mezarlığının yas tuttuğu, yitiklerin konuk olduğu mezarların dışında ıssız bir çöl gibiydi.
31. Mescidi onun yokluğundan ıssız kaldı, onun makam ve oturduğu mekanı bomboştu.
32. Oradaki çakıl taşları (haccın rükünlerinden olan üç cemre), evler, arsalar, araziler ve doğduğu yer (onun ayrılığıyla) تنها kaldı.
33. Ey gözlerim Resulullah'a gözyaşı döktün ve artık senin yaşlarının durduğunu görmedim.

34. Sana ne oluyor da insanlara sürekli ve bol miktarda akan nimet sahibine ağlamıyorsun?
35. Ona gözyaşı dökmeye cömert olun ve feryat edin, dünyada bir eşi bulunmayan insanın kaybı için.
36. Öncekiler Muhammed gibi birisini kaybetmediler, kıyamete kadar da bir benzeri kaybedilmeyecek.
37. O, insanları hep bağışlamış, söz ve teminatına tam sadık olmuştur ve cimrilik etmeden, çok ihsanda bulunmuştur.
38. Kendilerine eskilerden miras kalanlar cimrilik ettikleri halde, eski ve yeniye bol ikramda bulunmuştur (fedakar davranmıştır).
39. Saygı duyulan bir kabileye mensuptu, Mekke ve Kureyş içinde efendi sayılan bir dedeye sahipti.
40. Zirveleri muhkemleştirdi, yüksellere taht kurdu, sapasağlam yüce, onurlu desteklerle
41. Öyle bir kök bırakıp (ruh) ekti ki sabah bulutunun nemiyle beslenen güçlü bir yapı oluşturdu.
42. Onu yüce bir Rab, çocukken büyütmüş ve iyilik konusunda en cömert kişi olarak yetiştirmiştir.
43. Onun ayrılmasıyla Müslümanların vasiyeti sona erdi, artık geride gizli bir bilgi, çürütülmüş bir görüş kalmadan
44. Diyorum ki, benim bu sözümü aklından zoru olanlar dışında kimse beni ayıplayamaz,
45. Gönlüm onu övmekten vazgeçmiş değil, onunla sonsuz cennette sürekli beraber olma ümidiyle gönlüm onu övmekten geri durmaz.
46. Orada onun komşusu olmayı umuyorum, o güne ulaşmaya gayret ediyorum.

II. MERSİYE

Bu mersiye 19 beyitten oluşmakta olup (Kamil) bahrindedir:¹⁹

- 1- ما بالُ عَيْنِكَ لا تَنَامُ كَأَنَّمَا
كُحِلَتْ مَآفِيهَا بِكُحْلِ الْأَرْمَدِ
- 2- جَزَعًا عَلَى الْمَهْدِيِّ أَصْبَحَ ثَاوِيًا
يا خَيْرَ مَنْ وَطِئَ الْحَصَى لا تَبْعِدِ
- 3- حَنِّي يَقِيكَ التُّرْبَ لَهْفِي لَيْتَنِي
عَيَّتُ قَبْلَكَ فِي بَيْعِ الْعَرْفَدِ
- 4- بَأبي و أُمِّي مَنْ شَهِدْتُ وَفَاتَهُ
في يَوْمِ الْاِثْنَيْنِ النَّبِيُّ الْمَهْدِيُّ

¹⁹ Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 99.

- 5- فَظَلَّلْتُ بَعْدَ وَفَاتِهِ مُتَبَلِّدُ
 6- أَأَفِيمُ بَعْدَكَ بِالْمَدِينَةِ بَيْنَهُمْ؟
 7- أَوْ حَلَّ أَمْرُ اللَّهِ فِينَا عَاجِلًا
 8- فَتَقَوْمَ سَاعَتَنَا ، فَتَلْقَى طَيِّبًا
 9- يَا بَكْرَ آمَنَةَ الْمُبَارِكِ ذِكْرُهُ
 10- نُورًا أَضَاءَ عَلَى الْبَرِيَّةِ كُلِّهَا
 11- يَا رَبِّ ! فَاجْمَعْنَا مَعًا وَنَبِينَا
 12- فِي جَنَّةِ الْفِرْدَوْسِ وَاكْتُبْنَا لَنَا
 13- وَاللَّهِ أَسْمَعُ مَا بَقِيَتْ بِهَالِكِ
 14- يَا وَيْحَ أَنْصَارِ النَّبِيِّ وَرَهْطِهِ،
 15- ضَاقَتْ بِالْأَنْصَارِ الْبِلَادُ فَأَصْبَحَتْ
 16- وَلَقَدْ وَلَدْنَاهُ ، وَ فِينَا قَبْرُهُ
 17- وَاللَّهُ أَكْرَمَنَا بِهِ وَهَدَى بِهِ
 18- صَلَّى إِلَهُ وَمَنْ يَحْفُ بِعَرْشِهِ
 19- فَرِحَتْ نَصَارَى يَثْرِبٍ وَيَهُودُهَا
- يَا لَهْفَ نَفْسِي لَمْ أُوَلِّدِ
 يَا لَيْتِي صَبَّحْتُ سَمَّ الْأَسْوَدِ
 فِي رُوحَةٍ مِنْ يَوْمِنَا أَوْ فِي غَدِ
 مَحْضًا ضَرَائِبُهُ كَرِيمَ الْمُحْتَدِ
 وَلَدَتِكَ مُحَصَّنَةً بِسَعْدِ الْأَسْعَدِ
 مَنْ يُهْدَى لِلنُّورِ الْمُبَارِكِ يَهْتَدِ
 فِي جَنَّةٍ تَثْنِي عَيُونَ الْحُسَّدِ
 يَا ذَا الْجَلَالِ وَذَا الْعُلَا وَالسُّوَدِ
 إِلَّا بَكَيتُ عَلَى النَّبِيِّ مُحَمَّدِ
 بَعْدَ الْمَغِيبِ فِي سَوَاءِ الْمَلْحَدِ
 سُودًا وَجُوهَهُمْ كَلُونِ الْإِنْمَدِ
 وَفُضُولُ نِعْمَتِهِ بِنَا لَمْ يُجْحَدِ
 أَنْصَارُهُ فِي كُلِّ سَاعَةٍ مَشْهَدِ
 وَالطَّيِّبُونَ عَلَى الْمُبَارِكِ أَحْمَدِ
 لَمَّا تَوَارَى فِي الضَّرِيحِ الْمَلْحَدِ

1. Gözlerinin nesi var da acıyla sürmelenmişçesine yaş döken göz gibi uyumuyor?
2. Aramızda duran yol gösterici için korkarak, ey insanların en şerefli bizi bırakma! (dedim)
3. Yanı başımda toprak seni tutuyor, yazık, keşke senden önce Medine mezarlığına gömülseydim.
4. Babam ve anam feda olsun, pazartesi günü vefatına şahid olduğum o, dosdoğru Peygamber'e.
5. Vefatının ardından şaşakaldım, yazıklar olsun bana keşke doğmasaydım.
6. Artık senden sonra Medine'de insanlar arasında oturabilir miyim? Keşke kara yılan zehrini sabahtan içseydim.
7. Ya da Allah'ın emri üzerimize çabucak gelsin, bugünde veya yarında, mütemadiyen.

8. Ve kıyametimiz kopsun da, biz soyu kerim, seciyesi tertemiz kişiyle karşılaşalım.
9. Ey Amine'nin mübarek evladı! O seni uğurla, bereketle ve iffetle dünyaya getirdi.
10. İnsanların hepsini bir ışık aydınlattı, kim bu kutlu ışığa uyarsa doğruyu bulur.
11. Ey Allahım! Bizi, hased edenlerin gözünde yücelen cennette, Peygamber'imizle birlikte bir araya topla.
12. Bize Firdevs cennetini nasip et, Ey Celal, Yücelik ve Şeref Sahibi!
13. Andolsun ki hayatım boyunca Peygamber'in ölümü için söylenen ağıttan başka ağladığım bir ağıt duymadım.
14. Vah sizlere Peygamber'in dostları ve etrafındakiler, o bir mezarda kaybolduktan sonra.
15. Şehir dostlarına dar geldi, yüzleri sürme rengi gibi simsiyah kesildi.
16. Onu biz dünyaya getirdik²⁰ ve kabri de bizdedir ve şüphesiz nimetinin fazileti de aramızdadır.
17. Allah onu bize ikram etti ve onunla dostlarımı doğru yola götürdü, her zaman.
18. Allah, melekler ve iyiler, o kutlu Ahmed'i rahmet ve bereketine bürüdü.
19. Yesrib'in Hıristiyan ve Yahudileri, o, kabre girince sevinç içindeydiler.

III. MERSİYE

Bu mersiye 8 beyit olup (Basit) bahrindedir.²¹

1- أَلَيْتُ مَا فِي جَمِيعِ النَّاسِ مُجْتَهِدًا	مَنْيَ إِلَيْتَ بَرًّا ، غَيْرِ أَفْنَادٍ
2- تَاللَّهِ مَا حَمَلْتَ أَنْثَى، وَلَا وَضَعْتَ	مِثْلَ النَّبِيِّ ، رَسُولِ الرَّحْمَةِ الْهَادِي
3- وَلَا بَرًا اللَّهُ خَلَقًا مِنْ بَرِّيَّتِهِ	أَوْفَى بِذِمَّةِ جَارٍ ، أَوْ بِبَيْعَادٍ
4- مِنَ الَّذِي كَانَ نَوْرًا يُسْتَضَاءُ بِهِ	مُبَارَكِ الْأَمْرِ ذَا عَدْلٍ وَإِرْشَادٍ
5- مُصَدِّقًا لِلنَّبِيِّينَ الْأَلَى سَلَفُوا	وَأَبْدَلَ النَّاسِ الْمَعْرُوفِ لِلجَّارِي
6- يَا أَفْضَلَ النَّاسِ ، إِنِّي كُنْتُ فِي نَهْرٍ	أَصْبَحْتُ مِنْهُ كَمِثْلِ الْمَفْرَدِ الصَّادِي

²⁰ Şair, Peygamber'in annesi Neccaroğullarından olduğu için onun Mekkeli olmakla birlikte Medineli olduğunu da vurguluyor

²¹ Dîvânü Hassân b. Sâbit, s. 102.

- 7- أَمْسَى نِسَاؤُكَ عَطَّلْنَ الْبُيُوتَ ، فَمَا يَضْرِبِينَ فَوْقَ قَفَا سَيْتِرٍ بِأَوْتَادِ
8- مِثْلُ الرُّوَاهِبِ يَلْبَسُنَّ الْمُسُوحَ ، وَقَدْ أَيْقَنَ بِالْبُوسِ بَعْدَ النَّعْمَةِ الْبَادِي

1. Yalansız, bütün insanların içindeki temiz bir niyetle söz veriyorum
2. Andolsun ki kadınlar, rahmet ve hidayet Peygamber'i gibi birisini kar-
nında taşıyıp, dünyaya getirmemiştir.
3. Allah, onun gibi komşusunun emanetini koruyan yahut sözünde duran,
dürüst birisini yaratmamıştır.
4. O, kendisiyle aydınlanılan bir ışık, adalet, öğüt ve kutlu bir iş sahibiydi,
5. Kendinden önce gelen Peygamberlerin doğrulayıcısı ve insanlara en çok
iyilik ve yararı dokunan
6. Ey insanların en erdemlisi! Ben bir nehirdeydim, şimdi susuz kalmış biri
gibi kalakaldım.
7. Eşlerin evlerini terk ettiler artık ne ocak tütüyor ne de kapı açılıyor.
8. Rahibeler gibi örtündüler (giyindiler), nimetten sonra açık bir sıkıntıyı
kesin bir biçimde anladılar.

IV. MERSİYE

Bu mersiye 7 beyit olup (Basit) bahrindendir.²²

- 1- نَبَّ الْمَسَاكِينَ أَنَّ الْخَيْرَ فَارَقَهُمْ مع النَّبِيِّ تَوَلَّى عَنْهُمْ سَحْرًا
2- مَنْ ذَا الَّذِي عِنْدَهُ رَحْلِي، وَرَاحِلَتِي و رزقُ أهلي ، إذا لَمْ يُؤْنِسُوا الْمَطْرًا
3- أَمْ مَنْ نُعَاتِبُ لَا نَخْشَى جِنَادِعُهُ، إذا اللسانُ عَتَا فِي الْقَوْلِ ، أَوْ عَثْرًا
4- كَانَ الضِّيَاءَ وَكَانَ النُّورَ تَتَّبِعُهُ، بَعْدَ الْإِلَهِ ، وَكَانَ السَّمْعَ وَالْبَصْرَا
5- فَلَيْتَنَا يَوْمَ وَارَوْهُ بِمَلْحَدِهِ وَ غَيَّبُوهُ ، وَأَلْقَوْا فَوْقَهُ الْمَدْرَا
6- لَمْ يَتْرِكِ اللَّهُ مِنَّا بَعْدَهُ أَحَدًا وَلَمْ يُعِشْ بَعْدَهُ أُنْثَى ، وَلَا ذَكَرَا
7- ذَلَّتْ رِقَابُ بَنِي النَّجَارِ كُلِّهِمْ، وَكَانَ أَمْرًا مِنْ أَمْرِ اللَّهِ قَدْرًا

²² Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 155.

1. Gariplere haber ver, iyilik Peygamberle birlikte onları terk etti, aydınlık onlardan uzaklaştı.
2. Benim sığınağım, mekanım, yolculuğum, yol aracım, ailemin rızkı kimin nezdindedir? Onu görüp gözetmezse.
3. Ya da şerlerinden korkmadan kime sitem edeceğiz, dil haddini aştığında veya sürçtüğünde
4. O, bir ışık bir aydınlıktı, Allah'tan sonra uyduğumuz, o, kulağımız gözümüzüdü.
5. Keşke onu kaybedip, kabre koyup, üzerini toprakla örttüğümüz şu gün,
6. Allah, bizden kimseyi geride bırakmasaydı, bu andan sonra kadın erkek kimseyi yaşatmasaydı.
7. Neccar oğullarının hepsinin boynu bükük kaldı, bu bir takdir-i ilahidir.

V. MERSİYE

İki beyitlik bu mersiyesi, (Kamil) bahrindendir:²³

- 1 كُنْتَ السَّوَادَ لِنَاظِرِي، فَعَمِي عَلَيْكَ النَّاطِرُ
-2 مَنْ شَاءَ بَعْدَكَ فَلَيْمْتُ، فَعَلَيْكَ كُنْتُ أَحَاذِرُ

1. Gözümün bebeğiydin, gözüm seni görmez oldu.
2. Artık senden sonra kim isterse ölsün ki ben senin üzerine titriyordum.

²³ Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 156.

